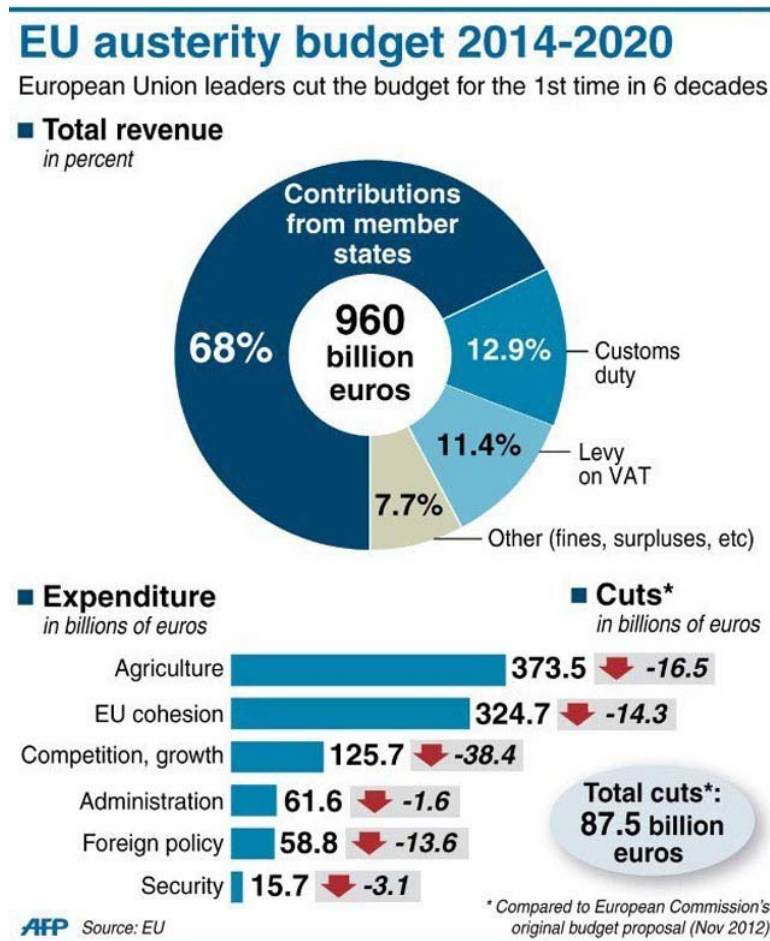

Alamizsna vagy jogos járandóság?

(a kohéziós támogatásokról és felhasználásukról)

Az Európai Bizottság a napokban tárgyalta meg az EU következő hét évre szóló közös költségvetését. Az előző, 2007-2013-as költségvetés összege 943 milliárd euró volt, a válság miatt az összeg 908 milliárdra csökkent (az összehasonlíthatóság végett 2011-es árakat használok). Ennek több mint 40 százalékát az agrártámogatások teszik ki. A kiadások másik nagy csoportját (közel felét) a gazdasági versenyképesség javítását és a foglalkoztatás növelését szolgáló strukturális alapok képezik, melyek legnagyobb részt az elmaradott térségek felzárkózását szolgálják. Ezt nevezzük kohéziós alapnak, és minden olyan ország jogosult rá, ahol az egy főre jutó nemzeti termék nem éri el az uniós átlag 90 százalékát. (Pontosabban ezt térségekre számítják ki, a mi esetünkben csak a leggazdagabb, a fővárost is magába foglaló, központi európai régióban magasabb az európai átlagnál a jövedelem.)

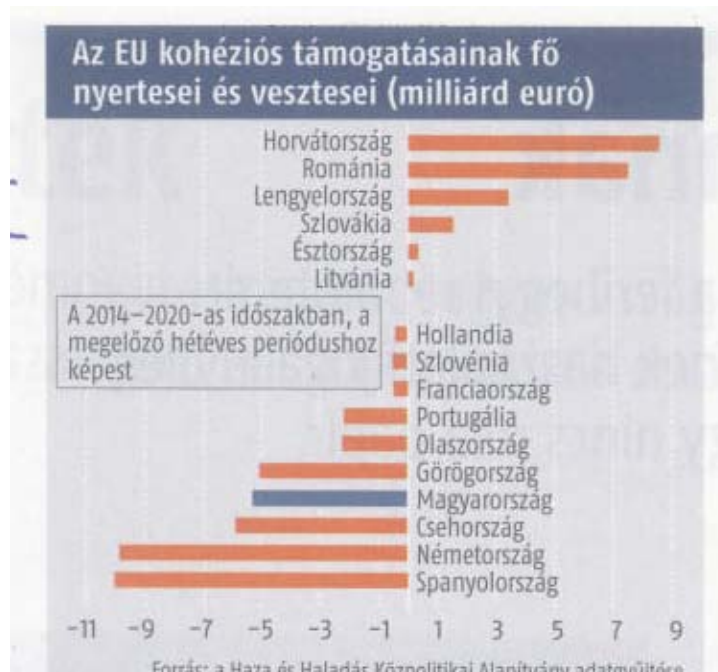
A közös költségvetéshez a tagországok nemzeti termékük valamivel több, mint egy százalékával járulnak hozzá. Erről vita folyik. Az Európai Bizottság számára az lenne az ideális megoldás, ha–mintegy európai föderális, kormányként– saját jogon szedné be költségvetési bevételeit európai adók formájában. Ez a külső (térségen kívüli) kereskedelemről származó vámokból, energiaadókból, forgalmi adókból és társasági adókból állna, és így módon saját bevételeiből finanszírozná az „európai közjavak” előállítását, az integráció egésze szempontjából fontos célokat. (Jelenleg a közös költségvetés több, mint 70 százalékát az egyes országok nemzeti termékéből származó közvetlen átutalások teszik ki.)
Forrás: EU 2014-2020 budget. web, images

E rendszerben vannak „nettó adományozó” és „nettó segélyezett” országok. A legnagyobb nettó adományozók Németország, Franciaország és Olaszország.¹ Minél nagyobb egy tagországban a mezőgazdaság aránya és minél elmaradottabbak térségei, annál több támogatásra jogosult, és fordítva. Hazánk a nettó segélyezettek sorában a 2007-2013-as költségvetésben harmadik helyen áll, Lengyelország és Görögország után (mezőgazdaságunk nagy aránya és alacsony jövedelemszintünk miatt), megelőzve Portugáliát. Mivel a mezőgazdasági támogatás az uniós agrárpolitika kulcsfontosságú eleme és minden gazdálkodónak jár, függetlenül attól, hogy

Forrás: Der Spiegel 31/2011

szegény vagy gazdag országban tevékenykedik, valójában csak az ezen felüli összeget, tehát azt, ami a gazdasági felzárkózást célozza, indokolt segélynek nevezni. Hazánk esetében a most kifutó hétéves költségvetésben ez 25,7 milliárd euró. Ez az az összeg, amit az új költségvetésben – a gazdasági válságra tekintettel – 20,5 milliárdra csökkentettek (a többi országgal egyetemben), és ez az, aminek a megőrzéséért miniszterelnökünk oly kitartóan harcolt, szövetkezve a „kohézió barátjaival”. És amikor tavaly a kötelezettségsegzési eljárások

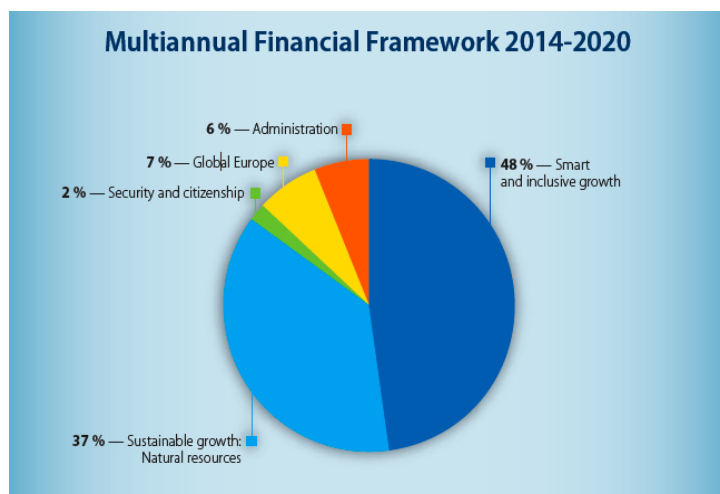
során a Bizottság az összeg egy részének megvonását helyezte kilátásba, erre mondta Orbán Viktor, hogy az nekünk „jár”. A Magyarországnak megítélt kohéziós támogatás kevesebb lesz, mint a mostani, hasonlóan a többi országéhoz, de miniszterelnökünk keményen harcolt, hogy a Bizottság által eredetileg javasolt kisebb összeg elérje a végül is elfogadottat. Ha pedig a megnövekedett agrártámogatásokat is figyelembe vesszük, összességében több pénzt kapunk, mint korábban.

A segély elnevezés azonban még a kohéziós pénzek esetében sem indokolt, nekünk az tényleg jár.

Forrás: HVG 2013. február 16.

¹ Az Egyesült Királyság – mivel nem támogatja saját mezőgazdaságát –, a neki kiszámolt agrártámogatási összeget évente visszakapja (ezt nevezik a „brit csekk”-nek).

Nézzük meg, miért. Már az EU-hoz való csatlakozást megelőzően le kellett bontani a védővámjainkat—ennek kompenzálásául kaphattunk támogatást az úgynevezett,előcsatlakozási alapokból²—és 2004 májusában, az athéni szerződés aláírásakor már mintegy védtelenül, fegyvertelenül léptünk be a közös küzdőtérre. Tudnunk kell, hogy nincs a modern gazdaságtörténetben olyan sikeres felzárkózás, amely a következő eszközök bármelyikét is nélkülözte volna: a nemzeti ipar és gazdaság hathatós állami támogatása, erőteljes védővámok és leértékelt nemzeti valuta. Az Unióba történő belépés az első két védőeszközt máris kivette a kezünkől: az egységes piacon bármilyen támogatás tilos és a közös piac attól egységes, hogy tagjai nem emelhetnek védővámokat a többiekkel szemben. A nemzeti valuta árfolyamának alacsony szinten tartása (annak érdekében, hogy a nemzetgazdaságot védve drága legyen az import és olcsó az export) rajtunk múlna, de a magas eladósodás miatt ezt az eszközt csak korlátozottan használhatjuk, mert minél gyengébb a forint, annál drágább az államadósság finanszírozása. Az egyenlő versenyfeltételek természetesen az erősebb félnek kedveznek; ennek kiegyensúlyozására hozták létre a gyengébbeket támogató kohéziós (felzárkózási) alapokat. Itt tehát nem a gazdagabb országok jótékonykodásáról, hanem egy kölcsönös egyezségről van szó: mi megnyitjuk a piacainkat, de akkor ti járuljatok hozzá felzárkózásunkhoz. Ez áll az egyszavas miniszterelnöki retorika mögött.

Tudnunk kell, hogy bármennyire is méltányosnak, „szimmetrikusnak” tűnik ez az alku, a valóságban nem éri el a kívánt hatást. Ennek oka, hogy több csatornán keresztül is áramlik, sőt, ömlik ki a jövedelem az országból, működnek a jövedelmeket kiszivattyúzó pumpák, s így nem csupán nem zárkózunk fel, de rögzül elmaradottságunk. A nemzetközi cégek anya- és leányvállalatai közötti tranzakciók oly módon

Forrás: EU 2014-2020 budget. web, images

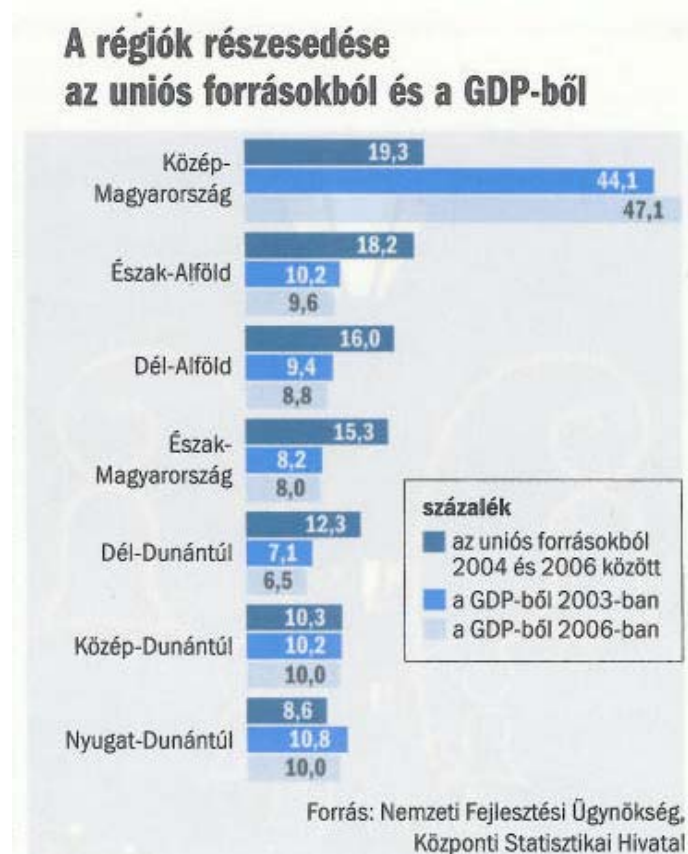
zajlanak le, hogy a nálunk működő leányvállalat drágán, „importál” külföldi központjától, míg a „kivitel” olcsón árazzák, s ezáltal minimalizálják az országban keletkező nyereséget; betelepedésük ára legtöbbször a bőkezű adókedvezmény és mindenféle támogatások; külföldi nagyvállalatok és bankok Magyarországon termelik meg a profitot az alacsony magyar bérek révén; a nagy külföldi kereskedelmi hálózatok fölözik le a kiskereskedelmi forgalom hasznának jelentős részét; a beáramló pénztökének magas, időnként a 9-10 százalékot is elérő kamatot fizetünk; a működőtöke-behozatal felülmúlja az itt megtermelt profit kivitele. Mindezek jóval meghaladják, sőt, többszörösét teszik ki a kohéziós támogatásoknak. (Így már azt is megértjük, miért nyújtanak támogatást a gazdag Európa zsugori országai a szegényebbeknek: a költségvetési kiadás formáját öltő, „áldozat” busásan megtérül nagyvállalataik piachoz jutásában és profitjában. Továbbá: e pénzeket nem kis részben ők maguk nyerik el a pályázatokon.) A visegrádi országoknak valójában azt az álláspontot kellene képviselniük, hogy ha a fejlett országok csökkentik a kohéziós alapokat, akkor ők, „nem közöspiac-konform” eszközöket vetnek be (pl. támogatják a nemzeti ipart). Ilyen mértékű harciasságra azonban egyelőre nem számíthatunk. (És nem szabad megfélemedoznünk a

² PHARE, ISPA, SEPARD.

jelentős, most már évi 350 milliárd forintra emelkedett agrártámogatásokról, melyeket–a fentebb említett ok miatt–ugyan nem nevezhetünk segélynek, de EU-tagságunk velejárója, annak köszönhetjük.)³

„A perifériális országokból a centrális országokba irányuló pénzáram 2000 és 2011 között összesen közel 1200 milliárd eurót tett ki és növekvő tendenciájú. 2011-ben pl. 143 milliárd euróra rúgott, ami több mint az unió éves költségvetése.”⁴

A 2007-2013 közötti uniós költségvetésből kohéziós támogatások formájában kapott 25,7 milliárd euró forintra átszámolva szép nagy summa, a vidékfejlesztési támogatásokkal együtt kb. 8000 milliárd. (Összehasonlításul: éves központi költségvetésünk

éves központi költségvetésünk bevételi oldala ezt nem sokkal haladja meg.) A magyar kormány ezt megtoldja 15 százalék saját forrással és készít egy hétéves tervet a felhasználására: ezt nevezzük Új Magyarország Fejlesztési Tervnek. E program a pénzek negyedét a közlekedés fejlesztésére költi és megközelítőleg ugyanekkora összeget vidékfejlesztésre. 17 százalék jut a környezetvédelemre és az energiaszektorra, 22 százalék oktatásra, egészségügyre, foglalkoztatásra és 10 százalék gazdaságfejlesztésre, az innovációk és a kis- és középvállalatok támogatására.

Környezetgazdászként azt kifogásolom, hogy a program nem fektetett elegendő hangsúlyt a környezetbarát alternatívák

Forrás: HVG 2009. jan. 10.

fejlesztésére, legyen szó akár a közlekedésről, az energiaszektorról vagy a mezőgazdaságról. A társadalmi dimenziót tekintve pedig a cigányság felzárkóztatására tett erőfeszítéseket keveslem. A közgazdaságtanban van egy árazási elv, melyet jobb híján, lefordíthatatlansága miatt *lehetőség-költségnek* nevezünk; amikor egy adott pénzösszeg felhasználásának gazdaságosságát abban mérjük, hogy milyen hasznoktól estünk el amiatt, hogy nem másra költöttük. A szinte országos járványként dülő közterület-felújításoknak és burkolat-cseréknek igen magas például az azzal mért költsége, hogy e forrásokat nem cigánygyerekek számára szolgáló bentlakásos iskolák, internátusok tömeges építésére fordítottuk. Számos jelentős energetikai, közlekedésfejlesztési beruházás valósul meg, szennyvíztisztító és hulladéktároló épül, de a felső politikai kapcsolatokkal rendelkező helyi vezetők által, kibulizott presztízsb beruházások nem mindig szolgálják a gazdasági érdeket.

³ A belépéskor az agrártámogatások csak a 25 százalékát tették ki a régi tagokénak (melyet saját erőből 45 százalékra emelhetünk). Azóta az összeg folyamatosan emelkedett, és mostanra érte el a régi tagok szintjét.

⁴ Magyar Nemzet, 2012 aug. 18.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján az európai uniós pénzek kifizetését egy órülten számgördő jármű sebességmérőjéhez hasonló számláló mutatja (az utolsó hat számjegyet le sem lehet olvasni, csak hét végén, amikor áll a munka). Amikor e sorokat írom, 3526 milliárd forintnál tart. Ez azt jelenti, hogy a 6870 milliárd forint jóváhagyott keretet még az idén, „le kell dolgozni”, azaz a hátralévő háromszáz-valahány nap alatt több, mint 3400 milliárdig kell elszámolni (naponta tíz milliárdszor kell megpördülnie a mutatónak—minden fordulat egy forint kifizetést jelent). Ebből látszik, hogy a pénzköltés sem egyszerű mesterség. Ezt nevezik „abszorpciós kapacitásnak”, azaz a gazdaságnak és az intézményrendszernek azt képességét, hogy a beáramló pénzt értelmesen—az ország érdekében és az uniós szabályok betartásával—fel tudja használni. Mivel a folyamat hosszas pályáztatásokkal, elbírálásokkal kezdődik és a megvalósítással folytatódik, a kifizetés természetesen nem lehet időarányos, az időszak végére torlódik. Decemberben majd meglátjuk, mennyire sikerült kormányzati szerveinknek a „járandóságot” elkölteni.

Bp, 2013 március 1.

Kiss Károly
közgazdász, környezetgazdász

Megjelent a Magyar Nemzet 2013. február 23-i számában, illusztrációk nélkül, kissé rövidebben.

Az illusztrációk forrása:

- Der Spiegel 31/2011: Währungen. Haftung auf Gegenseitigkeit. (Christian Reiermann)
- EU 2014-2020 budget. web, images
- HVG 2009. január 10: Mérlegen az első Nemzeti Fejlesztési Terv. (Szabó Yvette)
- HVG 2013. február 16: Maradványérték. Magyarország az EU költségvetésében. (Farkas Zoltán)
- Magyar Nemzet 2012. augusztus 18: Német megszállás. (Lóránt Károly)